

اخبار مراکز علمی

سخنرانی آیت الله رشاد در مراسم بزرگداشت شهید صدر به گزارش روابط عمومی دبیرخانه هیأت حمایت از کرسی های نظریه پردازی، نقد و مناظره، همزمان با ایام سالگرد شهادت شهید آیت الله سید محمدباقر صدر، همایش «علامه شهید صدر؛ ساخت نظام‌های اسلامی و مسأله حقیقت» با حضور آیت الله علی‌اکبر رشاد رئیس هیأت حمایت از کرسی های نظریه پردازی، نقد و مناظره و عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی و حجت‌الاسلام والمسلمین رضا اسلامی عضو هیأت علمی پژوهشگاه فقه و حقوق پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی برگزار شد. آیت الله علی‌اکبر رشاد طی سخنانی، شهید آیت الله سیدمحمد باقر صدر را متفکر مبتکر، فقیه نواندیش، اصولی، مبدع، و اندیشمند سازمان‌واره اندیش خواند و او را نو اندیش و نه نوگرا معرفی کرد و گفت: شهید صدر زمانی در ایران مطرح شد که فضای کشور و دانشگاه‌ها فضای تقابل بین ایمان، مؤمنین و مارکسیسم و سوسیالیسم بود. ایشان در این عرصه نظریه پردازی کرد و چارچوب ساخت و در برابر نظریات سست مارکسیستی تفکرات اسلامی را مطرح کرد. در آن زمان شرایط به گونه‌ای بود که بین اندیشه‌های اسلامی و تفکرات سوسیالیستی خلط می‌شد. من شخصا معممی را می‌شناختم که تصریح می‌کرد من سوسیالیست هستم یا غیرمعممی بود که کتاب نوشت و ابودر را کمونیست معرفی کرد. البته فضای که وجود داشت بیشتر احساسی بود، نه فکری و بیشتر شعارها مطرح بود. به حدی این جو احساسی جدی بود که برخی از اهل فکر سطحی نگر گمان می‌کردند که بایستی شعارهای اچپانمی داد و از این طریق جوانان را جذب کرد. رئیس هیأت حمایت از کرسی های نظریه پردازی، نقد و مناظره خاطر نشان کرد: به یاد دارم زمانی که برخی از شاگردان شهید صدر به ایران برگشتند به خاطر همان جو احساسی، فضای به وجود آمد که ایشان به تعبیر رایج پاکوت شد و حتی کتب ایشان در معرض نبود و مثلا «تقصان» در خارج از محیط محوری قم و در مسجدی در دوسلدت تدریس و خوانده می‌شد. وی با اشاره این‌که در گذشته آرای اصولی شهید صدر مورد توجه قرار نمی‌گرفت اظهار کرد: امروز پس از گذشت ۴۰ سال برخی از شاگردان و افراد متأثر از ایشان در قم و نجف در اقصی مرجمیت قرار گرفتند و یا به مرجمیت رسیدند، آرا و افکار ایشان به صورت آهسته در حال مطرح شدن است. الان نسلی روی کار آمده و شماری از فضلا فقها و مراجع فقهی و آئی از شاگردان و افراد تحت تأثیر ایشان هستند و افکار شهید صدر در قامت این شاگردان و علاقه‌مندان به افکار ایشان مطرح می‌گردد و به تدریج برخی جرات می‌کنند افکار ایشان را بیان کنند. آیت الله رشاد گفت: در طول تاریخ بر افتخار دانش اصول و در بیان اصولیان کسب کمتر کسی است که با شهید صدر و با ابتکار و اورشش مقایسه شود. ما محققان بر سینه و اصولیان بزرگ کم نداشتیم که اصول را دگرگون کردند و کسی هرگز نمی‌تواند ارزش کارهای اخوند خراسانی، محقق ثانی، کارهای دقیق شیخ بهایی در کتاب زبده و شان شیخ اعظم را نبیند. اما تصور می‌کنم شهید صدر از جهات مختلف اصول را دگرگون کرده و از لحاظ ساختار، هندسه جدیدی را در حلقات شکل داده است و هم در صورت‌بندی هر محیط، ابتکار فوق‌العاده‌ای دارد. عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی با اشاره به نظر آیت‌الله سیستانی در رابطه با کتاب شهید صدر اضافه کرد: از آیت‌الله سیستانی نقل شده است که گفته‌اند من نظر من ساختار علم اصول باید آن‌طور باشد که در حلقات مطرح شده است اما در حال حاضر چون حوزه با این کتاب مانوس نیست به ناچار باید به سیر کفایه درس خارج گفت: آیت الله رشاد با اشاره به ارزش واقعی در شخصیت‌های علمی گفت: اینکه هر فردی در این علم باشد ارزش واقعی نیست. این مهم است که یک فرد مرحله جدیدی در علم ایجاد کند و شهید صدر از جمله کسانی است که میراث معرفتی دوره خود را در بازه‌های بسیار کوتاه، جسم بسیاری از نوآوری‌ها داشته است و چه در ساختار و چه در ارائه مطالب جدید حجم بسیاری از نوآوردها را دارد. رئیس پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در ادامه به پیش‌انگاره‌های ورود به بحث نظام‌پردازی دینی اشاره و تصریح کرد: آنچه مورد توجه و تأمل است این است که آیا می‌توانیم نظرات افراد مختلف را صورت‌بندی کنیم و آنچه شهید صدر مکتب می‌ماند را تولید کنیم؟ آیا ثبوت امکان است که با توجه به تفاوت و بلکه تفاوت مبانی و مناخ مدارس و مذاهب از مجموعه نظراتی که در دستر آن‌ها تولید شده است برآیند صحیحی بیابیم و کسانی که این نظر دفاع می‌کنند آیا می‌توانند از نظرات فقهی یا گرایش‌های فقهی با گرایش معتزلی به برآیند واحدی برسند؟ بسیار بعید است که چنین اتفاقی صورت بگیرد. اگر بخواهیم با بیان نظرات به صورت کلی به برآیندی برسیم نیز فایده‌ای نخواهد داشت و اگر بخواهیم فقط بر اساس مدارس فقهی شیعه مکتبی مطرح شود در اینجا سؤالی وجود دارد که کدام مدرسه باید در نظر گرفته شود؟

در اجلاس نظریه پردازی دانشگاه علامه طباطبایی (ره) بررسی شد:

طرح‌نامه «رهیافت بومی سازی علوم سیاسی»

پیش اجلاس نظریه پردازی «رهیافت بومی سازی علوم سیاسی» به همت معاونت پژوهشی دانشگاه علامه طباطبایی (ره) و دبیرخانه هیأت حمایت از کرسی های نظریه پردازی، نقد و مناظره برگزار گردید. در این نشست علمی، دکتر ابراهیم برزگر به عنوان ارائه دهنده نظریه و آقایان دکتر بهروز لک، دکتر جلال درخشه، دکتر منصور میراحمدی، دکتر کاووس سیدامامی به عنوان داور و دکتر غلامرضا خواجه سروی، دکتر محمد باقر خرمشاد، دکتر محمد حسین جمشیدی و دکتر حسین جمالی به عنوان ناقدان، حضور داشته اند. این نظریه که در اسفندماه ۹۴ در سالن شهید بهشتی دانشگاه علامه طباطبایی در حضور جمعی از صاحبان اندیشه، دانشجویان دکترا و ارشد و دیگر علاقه مندان رشته علوم سیاسی برگزار شد با کسب نمره ۷۵ از ۱۰۰ به عنوان نوآوری مورد تأیید داوران قرار گرفت.

معرفی صاحب نظریه

دکتر ابراهیم برزگر استاد تمام و رئیس دانشکده علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی است. دکتر برزگر در طول سالیان تحصیل آثار زیادی در حوزه اندیشه سیاسی در کارنامه خود دارد. نوع کارهای او در بردارنده نوآوری و بهره‌گیری از ظرفیت‌های سنت اسلامی و ایرانی در مباحث دانش سیاست است. از دکتر برزگر تا کنون بیش از ده کتاب تالیف و پنجاه مقاله نیز به چاپ رسیده است.

مسأله اصلی نظریه

از دیرباز در ایران و جهان غیرغرب در استفاده از میراث فکری و تمدنی مغرب زمین، مناقشه‌ها و مباحث پرشوری جریان داشته است. اکنون پس از چنددهه تا حدودی معما حل شده است. جذب حداکثری فناوری‌ها و علوم سخت و علوم طبیعی بی‌دغدغه در دستور کار سیاست‌گذاران فکری و اجرایی کشورها قرار گرفته است. اما در حیطه علوم انسانی ضمن پذیرش عقب ماندگی در این حوزه و آرج گذاری به میراث تمدن مغرب زمین، باید اخذ و اقتباس نقادانه و اجتهادی آن در قالب رهیافت بومی سازی در دستور کار قرار گیرد. این شیوه به نوعی دیگر حتی در کشورهای پسا استعماری در جوار آمریکا، نظیر کانادا، پیگیری شده است.

خطوط نظری این مقاله مباحث هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی و روش‌شناسی است. هر یک از این ارکان سه گانه، خود به اجزاء فرعی و فرعی فرعی تری تقسیم شده است. بومی سازی علوم انسانی به طور عام و علوم سیاسی به طور خاص، فرآیندی دراز مدت و پیچیده و در عین حال حیاتی است. محتوای علوم سیاسی در ایران به چند دلیل بومی نیست: ۱) سطح علمی آن هم‌تراز با دنیای خارج نیست و در واقع اطلاعات و نظریه های آن به روز نیست؛ ۲) کارآمد نیست و نمی‌تواند مسائل ایران را توضیح دهد و پیش بینی کند؛ ۳) تجویزهایش نمی‌تواند جنبه کاربردی داشته باشد؛ ۴) در مواردی هویت ملی و دینی را تحکیم و تقویت نمی‌کند (۵) مولد نیست، یعنی نمی‌تواند سهمی در تولید علوم سیاسی جهانی در مرحله عرضه علم، اشاعه علم و یا کاربرد و نقادای آن داشته باشد.

این همه نفی کننده زحمات استادان و صاحب نظران وطن دوست نیست، بلکه به معنای افزایش انتظارات از آن‌ها به دلیل ایجاد ظرفیت های جدید در سطح فارغ التحصیلان و به ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری و تأسیس مراکز فراوان علوم سیاسی و پرورش نسل جدید علوم سیاسی است.

این نظریه کوشیده است تا با ساده سازی مفاهیم رهیافت بومی سازی و نیز ساده سازی کاربرد آن در مقام عمل و توصیه های کاربردی، به سهم خود راه بومی سازی علوم سیاسی را هموارتر کند. در مراحل بعد این کار در صورت توفیق می‌تواند به سهولت در سایر رشته های علوم انسانی گره برده شود.

هدف از برگزاری این کرسی نظریه پردازی، لزوم بهره گیری اطلاع ثانوی از دستاوردهای علوم انسانی مغرب زمین به معنای «هلی کردن»، تبدیل بیگانه به آشنا، استخدام و سواری گرفتن از نیروی موجود در نظریه ها و علوم وارداتی برای رسیدن به مقاصد خاص خود و حل مسائل ایرانی و رفع نیازهای بومی در حوزه علمی و حوزه کاربردی است. بنابراین بومی سازی با استخدام، رابطه برقرار می‌کند و صورت‌بندی های متفاوتی در یک پیوستار پیدا می‌کند و از کاربرد یک نظریه بدون جرح و تعدیل در یک سرطیف تا تولید نظریه مبنایی مقامات و منازل گوناگونی پیدا می‌شود که در این خصوص از این نظریه دفاع خواهد شد.

اخبار دبیرخانه

جلسه کرسی علمی علوم نقلی بر گزار شد

جلسه شورای علمی کرسی علوم نقلی با حضور اعضای این کرسی و با ارائه سه طرحنامه «نقد قاعده تداخل قصاص در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲»، «ساختار شکنی در مباحث قصاص» و «ارائه فرمول جریان شکوفایی روان و ارتقاء مرتبه وجودی انسان در داستان منطق الطیر عطار با نظر به کیمیاگری و روانکاوی» چهارشنبه ۲۵ فروردین ماه سال جاری در محل پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی دفتر قم برگزار شد. بر اساس این گزارش صاحب طرحنامه «نقد قاعده تداخل قصاص در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲» در شرح مختصر نقد خود به این قانون آورده است: «قاعده تداخل قصاص از مهمترین و در عین حال مشکل ترین مباحث فقه قصاص می‌باشد. بر عکس قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ که یکی دو ماده را به این قاعده اختصاص داده بود، قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ مواد زیادی را به این قاعده اختصاص داده است و حتی فصلی را با این عنوان آورده و نوآوری های متعددی انجام داده است که در جای خود صحیح است اما دو نوآوری این قانون که از قضا خیلی مهم اند قابل نقدند. یکی از این دو نوآوری پیش از این قانون در کتب فقهی دیده نمی‌شود و حتی الان هم قائلی برای آن نیافتیم. نوآوری دیگر در مورد وجود قصاص عضو علاوه بر دیه نفس در بخش عمده ای از جنایات شبه عمد) هم در قسمت عدم تداخل قصاص عضو در دیه نفس در کتب فقهی دیده نمی‌شود اما در برخی استفتائات فعلی دیده می‌شود، بلکه که هابی از این نوآوری در قسمت عدم تداخل قصاص عضو در دیه عضو در کتب قبلی دیده می‌شود. دو نوآوری قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ بدین شرح است: ۱. مطابق قانون جدید اگر کسی بدون اینکه قصد قتل داشته باشد و یا اینکه عمل او نوعا گذشته باشد جراحی را عمدا بر عضو دیگری وارد سازد که منجر به مرگ او شود چنین قتلی گرچه شبه عمد به شمار می‌رود ولی قاتل علاوه بر دیه نفس به قصاص نیز محکوم می‌گردد این وضعیت در جنایت بر عضو هم وجود دارد. مستند این مطلب مواد متعددی از جمله ۲۹۹ و ۲۹۶ و ۲۹۵ است، ذیل ماده ۳۰۰ و ۴۴۰ به نوعی بر این مطلب دلالت می‌کنند. ۲. در جایی که چند ضربه متوالی باعث قتل دیگری شده قانون به تداخل قصاص اعضا در قصاص نفس قائل است. این در حالی است که در ضربات غیر متوالی جانی علاوه بر قصاص نفس به قصاص جنایت بر اعضا جز جنایت ما قبل اخر نیز محکوم می‌شود. علی‌رغم آنکه مرگ فقط در اثر ضربه نبوده و در اثر مجموع ضربات است بر اساس ماده ۲۹۹. نقد بر نوآوری اول اینست که در جنایت شبه عمد جانی تنها به پرداخت دیه محکوم می‌شود و نه هم قصاص عضو و هم دیه شبه عمد. به معنی ممکن است کسی قاتل شود ولی دم اختیار دارد یا دیه نفس بگیرد یا قصاص عضو ولی اینکه بتواند هر دو را استفاده کند صحیح نمی‌باشد. نقد نوآوری دوم اینست که اولاً وقت مرگ در اثر همه ضربات است قصاص عضو در قصاص نفس تداخل می‌کند چه ضربه متوالی باشد چه غیر متوالی گرچه برخی فقها در ضربات غیر متوالی به عدم تداخل قائلند. ثانیاً به فرض که در ضربات غیر متوالی قصاص اعضا در قصاص نفس تداخل نکند تفصیل میان ضربه ماقبل اول و ضربه آخر هیچ وجهی ندارد و ما قائلی برای آن نیافتیم. نتایج این دو کار قانونگذار است که اولاً در اکثر جنایات شبه عمد علاوه بر دیه قصاص عضو وجود دارد و در دسرمدی خود را خواهد داشت ثانیاً کار دادگاه‌ها را زیاد و مشکل می‌نماید این در حالی است که ادله فقهی این نوآوریها را پشتیبانی نمی‌نماید. بنا بر این گزارش، اعضای کرسی پس از بررسی و گفتگو درباره ابعاد مختلف طرحنامه، مقرر کردند تا این نقد به وسیله دو نفر دیگر از صاحب‌نظران این حوزه مورد ارزیابی اولیه قرار گیرد و بر گزار یا عدم دانستن. همچنین طرحنامه «ساختار شکنی در مباحث قصاص» به دلیل نواقص به صاحب طرحنامه بازگردانده شد و طرحنامه «ارائه فرمول جریان شکوفایی...» نیز به ارزیاب دیگر جهت تعیین تکلیف نهایی ارجاع داده شد.

شناسنامه

مدیر مسئول: عبدالحسین خسروپناه
سر دبیر: مصطفی اسماعیلی
مدیر اجرایی: علی اکبر مسگر
هیأت تحریریه: مرتضی کیمیجانی، ابوالفضل صیامیان گرچی (نظر)، به صورت هفتگی توسط دبیرخانه هیأت حمایت از کرسی های نظریه پردازی، نقد و مناظره منتشر می‌شود. منتظر دریافت اخبار جهت طرح در این نشریه و همچنین پیشنهادات و انتقادات سازنده شما هستیم.
شماره تماس: ۰۲۱-۶۱۳۵۲۲۴۰

در شماره آینده می‌خوانیم:

گفتگو با دکتر احمد رضی
رئیس دانشگاه گیلان

